

Maramureșul medieval până în prima jumătate a secolului al XIV-lea în lumina descoperirilor arheologice și a informațiilor scrise

Dr. Victor V. Vizauer

*Institutul de Istorie „George Barițiu” al Academiei Române
Cluj Napoca*

Istoria medievală a Țării Maramureșului suscită în permanență un viu interes, atât din partea specialiștilor, cât și al celorlalți pasionați de trecut. Deși informațiile sunt puține – cele arheologice din cauza rarității cercetărilor sistematice, iar cele scrise se înmulțesc abia din prima jumătate a secolului al XIV-lea – am considerat utilă o rememorare, pe scurt, a ceea ce se cunoaște până în prezent despre trecutul medieval al Maramureșului (în special zona aflată azi pe teritoriul României) până în prima parte a veacului al XIV-lea.

*

Cele mai vechi date despre locuirea medievală a Depresiunii Maramureș sunt furnizate de arheologie. La Crăciunești – *Mohelcă* și Tisa – *Lazu* au fost identificate două așezări datate pe baza ceramicii spre mijlocul secolului VII, respectiv în veacurile VI-VII; prima așezare este considerată a fi sigură, în timp ce la Tisa locuirea este doar presupusă.¹⁵⁷ Din punct de vedere etnic, cele două situri au fost atribuite slavilor, considerându-se că aceștia au făcut parte din primul val ce a pătruns în această zonă.¹⁵⁸

Cronologic, următorul sit arheologic cu descoperiri medievale este cel de la Sarasău – *Zăpodie*, situat pe malul stâng al pârâului Sarasău. Datarea locuirii din acest punct, privit ca fiind vatra veche a satului actual, a fost împinsă în jos până în secolul IX, deși ceramica recuperată indică în primul rând veacurile XII-XIII. Au fost identificate 35 de locuințe, adâncite în pământ și de suprafață, precum și un atelier de fierar, din complexe fiind adunate fragmente ceramice, obiecte din fier (lame de cuțit, bucăți de zgură de fier) și din piatră (cute).

---

¹⁵⁷ Radu Popa, Radu Harhoiu, *Mărturii arheologice din Maramureș aparținând mileniului I e.n.*, în *Studii și cercetări de istorie veche și arheologie*, 40/3, 1989, p. 249-272 (p. 265) (Infra: Popa, Harhoiu 1989); Ioan Stanciu, *Descoperiri din a doua jumătate a mileniului I î.Chr. și mileniul I d.Chr. în județul Maramureș*, în *Ephemeris Napocensis*, II, 1992, p.169-191 (p. 180-181, nr. 30/B) și Idem, *Populația din nord-vestul României între secolele V-IX*, teză de doctorat, Cluj-Napoca, 1998, p. 408-409, nr. 20, respectiv p. 492, nr. 61; Victor V. Vizauer, *Așezări și locuințe medievale timpurii în Transilvania (sec. VI/VII - IX/X)*, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2008, p. 203-204, nr. 52, respectiv p. 271, nr. 145; Carol Kacsó, *Repertoriul arheologic al județului Maramureș*, vol. I, Editura Eurotip, Baia Mare, 2011, p. 242-243, respectiv 245 (Infra: Kacsó 2011). Alte mențiuni bibliografice referitoare la cele două situri arheologice se găsesc la Kacsó 2011, p. 243 și 245.

¹⁵⁸ Radu Popa, *Observații privind vechimea și semnificația ca izvor istoric a unor toponime maramureșene*, în *Marmația*, III, Baia Mare, 1977, p. 37-54 (n. 29, p. 40) (Infra: Popa 1977).

Indicii ale unei locuiri din aceeași perioadă au fost observate și în punctul *Lazul Mare*, învecinat cu *Zăpodia*, cercetătorii presupunând că este vorba despre aceeași așezare.¹⁵⁹

Tot din secolele XII-XIII și tot la Sarasău, însă de data aceasta în punctul *Cetățeaua* – aflat pe valea Sarasăului, la circa 1,5 Km spre sud de centrul satului actual –, a fost descoperită o fortificație din pământ, a cărei încadrare cronologică a fost realizată în urma studierii ceramicii recuperate; nu au fost identificate urme de construcții.¹⁶⁰ Veacurilor XIII-XIV le aparține și fortificația de pământ cercetată la Oncești – *Cetățeaua*.¹⁶¹

Pe parcursul secolelor XII-XIII așezarea de la Sarasău a fost contemporană cu locuirea din punctul Sighet – *Valea Mare*, situat la confluența pârâului Valea Mare cu râul Ronișoara. Materialul arheologic este asemănător cu cel de la Sarasău, constând din fragmente ceramice, câteva fragmente de fier (nu s-au putut determina formele și utilitatea acestora) și o cute din piatră. Datarea așezării în secolele XII-XIII a fost realizată tot pe baza ceramicii. La aproximativ 400-500 m. spre sud-vest, în punctul *Făget*, au apărut urme de locuire despre care se crede că aparțineau aceluiași sat, dispărut cândva la finalul secolului al XIII-lea, în perioada întemeierii Sighetului.¹⁶²

În acest context pot fi amintite și cercetările arheologice efectuate la Biserica Reformată din centrul orașului Sighet. Se pare că aici au fost identificate urme medievale datate cu probabilitate în jurul anului 1300, acestea aparținând începuturilor așezării, conform opiniei lui Radu Popa. În schimb, cele mai vechi părți ale bisericii – turnul de vest cu portalul și un ancadrament de fereastră – nu pot fi datate înainte de jumătatea veacului al XIV-lea.¹⁶³

---

¹⁵⁹ Radu Popa, *Cnezatul Marei*, Baia Mare, 1969, n.5, p.7 (Infra: *Popa 1969*); Idem, *Țara Maramureșului în veacul al XIV-lea*, București, 1970, p. 18, 53, 123, 127-128, 129, 132, 233 (Infra: *Popa 1970*); *Cronica săpăturilor arheologice efectuate de Muzeul Județean Maramureș în perioada 1968-1970*, în *Marmația II*, Baia Mare, 1971, p. 368-378 (p. 369, 372); Radu Popa, *Noi cercetări de arheologie medievală în Maramureș, Șantierul Sarasău*, în *Studii și cercetări de istorie veche*, 22/4, 1971, p. 601-626 (Infra: *Popa 1971*); *Popa, Harhoiu 1989*, pp. 249-250, 265-269; *Kacsó 2011*, p. 470-471 (împreună cu alte trimiteri bibliografice la p. 471-472).

¹⁶⁰ *Popa 1970*, p. 18, 232, 234; *Popa 1971*, p. 602-608; *Kacsó 2011*, p. 472 (și bibliografia).

¹⁶¹ Hadrian Daicoviciu, O. Bandula, Ioan Glodariu, *Cercetările de la Oncești, din Maramureș*, în *Studii și cercetări maramureșene*, I, Baia Mare, 1965.

¹⁶² *Popa 1969*, n. 5, p. 7; Dorin Popescu, *Săpăturile arheologice din Republica Socialistă România în anul 1968*, în *Studii și cercetări de istorie veche*, 20/3, 1969, p. 471-501 (nr. 132, p.494); *Popa 1970*, p.18-19, 53; *Cronica 1971*, p. 369; Radu Popa, *Urmele unui sat părăsit din feudalismul timpuriu în hotarul Sighetului Marmației*, în *Studii și cercetări de istorie veche și arheologie*, 26/2, 1975, p. 271-282; *Kacsó 2011*, p. 505 (plus bibliografia).

¹⁶³ *Popa 1970*, n. 57, p. 226; *Maramureșul este un model pentru a înțelege fenomenele similare petrecute în alte părți ale Transilvaniei*, în ziarul *Pentru Socialism*, anul XXXIV, nr. 8642, 1983, p.1-2 (interviu realizat cu dr. Radu Popa de către Gh. Pârja); *Kacsó 2011*, p. 507 (și bibliografia, p. 508).

În prima parte a secolului XIV au fost construite biserica medievală din piatră și reședința fortificată a Bogdăneștilor din Cuhea (azi Bogdan Vodă). Se presupune că biserica de tip „sală”, aparținând goticului timpuriu, a fost zidită undeva în deceniul 4 al veacului al XIV-lea, fiind utilizată până spre finalul secolului XVI¹⁶⁴. Complexul de locuire al Bogdăneștilor a avut mai multe faze de construcție, prima fiind datată aproximativ în aceeași perioadă cu începuturile bisericii, adică prima parte a secolului XIV; dintre ruinele reședinței fortificate au fost recuperate numeroase fragmente ceramice, oase de animale domestice, piese confecționate din metal – pinteni, cuie, catarama, piroane, balamale și accesorii de la îmbrăcăminte.¹⁶⁵

Referitor la biserica veche de piatră din Giulești situația este neclară, în special în privința datării începuturilor ei: cert este că spre finalul secolului XIV biserica era ridicată; însă, dacă se ține seama de elementele arhitecturale, monumentul religios din Giulești poate fi inclus în categoria bisericilor-sală romanice cu cor alungit, date spre sfârșitul secolului XIII.¹⁶⁶

În cele din urmă pot fi amintite și două descoperiri a căror locație este incertă, dar cu importanță pentru acest spațiu, cel puțin în cazul tezaurului de monede arabe. Din acest tezaur, despre care se crede că a fost dezgropat undeva în zona Hustului (azi în Ucraina), 400 de dirhemi arabi de argint, bătuți între anii 896/897 și 935/936 în orașele as-Sas și Samarkand, au ajuns la Muzeul Național Maghiar¹⁶⁷. Chiar și azi este dificil de determinat proveniența monedelor, unele ipoteze sugerând o legătură între depozitarea / ascunderea acestora și prezența în zonă a triburilor maghiare.¹⁶⁸

Cea de-a doua descoperire este formată dintr-o pereche de pandantive din argint și alte câteva bijuterii, despre care se consideră că ar fi putut să facă parte fie dintr-un mormând, fie dintr-un tezaur, cronologic aparținând secolelor XI-XII sau numai veacului al XII-lea.¹⁶⁹

Deși informațiile furnizate de arheologie nu sunt prea numeroase, ele permit totuși formarea unei imagini despre realitățile maramureșene anterioare veacului al XIV-lea. La întregirea acestui tablou istoric contribuie și documentele scrise despre Maramureșul acelor vremuri...

---

¹⁶⁴ Radu Popa, *Biserica de piatră din Cuhea și unele probleme privind istoria Maramureșului în secolul al XIV-lea*, în *Studii și cercetări de istorie veche*, 17/3, 1966, p. 511-528 (Infra: Popa 1966); Radu Popa, *Recherches d'archéologie médiévale au Maramureș*, în *Revue Roumaine D'Histoire*, V/5, 1968, p. 759-780 (p. 769-770) (Infra: Popa 1968); Popa 1970, p. 52, 219, 224-225.

¹⁶⁵ Popa 1966; Popa 1968, p. 770-772; Popa 1969, nr. 5, p. 7; Popa 1970, p. 52, 123-133, 235-237.

¹⁶⁶ Radu Popa, Mircea Zdroba, *Ctitoria cnezilor giuleșteni. Un nou monument românesc din piatră în Maramureș*, în *Studii și cercetări de istorie veche*, 20/2, 1969, p. 267-285 (în special p. 282-284).

¹⁶⁷ József Hampel, *Ujabb tanulmányok a honfoglalási kór emlékeiről*, Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 1907, p. 228-229; Kacsó 2011, p. 397 (și bibliografia, p. 397-398).

¹⁶⁸ J. Eisner, *Slovensko v pravéki Bratislava*, 1933, p. 266 (Infra: Eisner 1933), apud Popa 1970, p. 45; Kacsó 2011, p. 397.

¹⁶⁹ Eisner 1933, p. 266, apud Popa 1970, p. 45; Kacsó 2011, p. 398.

Prima mențiune documentară a Maramureșului este din anul 1199, fiind bine cunoscută pățania regelui maghiar Emeric. În timpul unei vânători, calul său alergând foarte iute, a căzut, iar piciorul suveranului a rămas prins în scară. Afându-se în pericol de moarte – „o moarte atât de rușinoasă și amară” – regele a fost salvat de către comitele Laurențiu, acesta din urmă fiind la rândul său grav rănit, pierzându-și o mână.¹⁷⁰

Pentru anul 1214, într-una din spețele *Registrului de la Oradea* (1208-1235), sunt amintiți „paznicii pădurii Beregu”, judecător în proces fiind comitele de Bereg, Mescu.¹⁷¹ Am adus în discuție și această informație, chiar dacă nu are legătură directă cu Maramureșul, deoarece este posibil ca și *pădurea Maramureș*, în care vâna regele maghiar, aflată nu foarte departe, să fi avut parte de astfel de „paznici”.

Maramureșul este menționat din nou într-un act din anul 1231 în contextul hotărnicirii unei păduri din comitatul Sătmăr. Este vorba despre *pădurea* numită Keykus, care spre nord mergea până la *obârșia Maramors (in caput Maramoers)*, „unde ține hotar cu regele”.¹⁷² Din câte se poate deduce, la 1231 Maramureșul era considerat proprietate regală, dar lipsa informațiilor mai detaliate face dificilă determinarea felului de posesiune: efectivă sau una dorită în viitor; de asemenea, este greu de stabilit mărimea teritoriului avut în vedere atunci când se vorbea despre *pădurea Maramureș* sau *obârșia Maramureș*.

După o lacună documentară de 40 de ani, în 1271 numele Maramureșului apare din nou într-un act oficial. La 31 decembrie regele ungar Ștefan V stabilea privilegiile oaspeților așezați în satul Felzaz din comitatul Ugocea. Printre altele, regele îngăduia coloniștilor să pescuiască în Tisa orice fel de pește în zona dintre hotarele pământului lor și *întăriturile pădurii Maramureșului (indagines silve Maramarosi)*.¹⁷³ Din faptul că sunt amintite „întărituri” ale pădurii Maramureș poate să rezulte că limitele regatului în această zonă era tocmai *pădurea Maramureș* împreună cu întăriturile construite aici, însă informațiile existente nu aduc mai multă lumină asupra acestei probleme. Câteva zile mai târziu, la 6 ianuarie 1272, același rege emite un alt document, de această dată chiar în Maramureș (*in Maramwrissio*)¹⁷⁴, ceea ce arată că privilegiul anterior a fost dat tot de undeva din această zonă, de la hotarele Maramureșului cu comitatul Ugocea.

---

¹⁷⁰ *A Középkori Magyarország Levéltári Forrásai. Diplomatikai Levélár / Diplomatikai Fényképgyűjtemény: DL 201636 (anul 1199) - <https://hungaricana.hu/hu/adatbazisok/a-kozepkori-magyarorszag-leveltari-forrasai/> (21.10.2016) (Infra: DL sau DF + număr); Nagy Imre, Páur Iván, Ráth Károly, Véghely Dezső, *Hazai okmánytár. Codex diplomaticus patrius*, Tom II, Győr, 1865, nr. 1, p. 1-2; *Documente privind istoria României*, C. Transilvania, Veacul: XI, XII și XIII, Vol. I (1075-1250), Editura Academiei Române, București, 1951, nr. 29, p. 16-17 (Infra: *DIR.C.I (XI-XIII)*).*

¹⁷¹ *Johannis Karácsonyi, Samuelis Borovszky, Regestrum Varadinense. Examini ferri candentis*, Budapest, 1903 (Infra: *Regestrum Varadinense*), nr. 88, p. 184; *DIR.C.I (XI-XIII)*, nr. 67/88, p. 63.

¹⁷² *DIR.C.I (XI-XIII)*, nr. 211, p. 252.

¹⁷³ *DIR.C.I (XI-XIII)*, nr. 145, p. 145 și nota 2, p. 145.

¹⁷⁴ *DIR.C.I (XI-XIII)*, doc. 148, p. 147 și nota 2, p. 147.

Coloniștii occidentali se aflau în această parte a regatului deja de la începutul secolului al XIII-lea sau chiar finalul veacului anterior. O speță a *Registrului de la Oradea*, din anul 1216, se referea la o acuzație de ucidere adusă flandrenșilor (*Flandrenses*) din satul Batar, comitatul Ugocea.¹⁷⁵ Cu această ocazie este amintit și comitele de Ugocea, Esau. De asemenea, în comitatul vecin Sătmar, atunci când regele Andrei al II-lea acordă anumite drepturi „credincioșilor noștri oaspeți teutoni din Sătmar” (anul 1230) este specificat faptul că aceștia au venit în Ungaria sub ocrotirea reginei Gisela / Gizella (*Keysla*)¹⁷⁶ (circa 984 – 1065). Un alt comite de Ugocea, Paul, este amintit în anul 1220¹⁷⁷, ceea ce arată că zona de la hotarele Maramureșului era destul de bine integrată Regatului Maghiar, la aceasta contribuind probabil și amintiții oaspeți.

Politica de colonizare a regilor ungari a fost una consistentă, având în vedere că au fost așezați în părțile central-nordice și estice oaspeți din diferite părți ale Europei: germani (teutoni, *oaspeți ai reginei*; comitatele Novum Castrum / Abaujvár¹⁷⁸, Heves¹⁷⁹ și, bineînțeles, cei din Transilvania), amintiții flandrenși, boemi (com. Borsod)¹⁸⁰ și chiar hispanici – un anume comite Symon și rudele sale, originari din Aragon, s-au așezat în anul 1223, la invitația regelui Andrei al II-lea, în comitatul Sopron.¹⁸¹ Boemii în discuție sunt amintiți în anul 1221, însă aceștia afirmău că sunt oameni liberi și urmașii unor oaspeți boemi („esse liberos et filios hospitum Boemorum”), de unde reiese că așezarea propriu-zisă a coloniștilor a avut loc mai devreme.

O informație, care însă nu face referire la Maramureș decât tangențial, vine din anul 1281. Într-un act emis de regele Ladislau al IV-lea este întărit privilegiul magistrilor Miko și Chepan, fiii comitelui Martaleu, cu privire la satul și pământul Visk din comitatul Ugocea, împreună cu vama și celelalte folosințe, privilegiu luat de la ei de către „rutenii ducelui Leon”.¹⁸² Conform documentului, la 1281, Viskul încă făcea parte din comitatul Ugocea. După aproape două decenii, la 7 mai 1296, regele maghiar Andrei III rezolvă o pricină în favoarea magistrului Johannes, fiul lui Chak, cu privire la moșia Vyskovo (Visk)¹⁸³. Nu se precizează cărui comitat îi aparținea posesiunea, probabil tot

¹⁷⁵ *Reg. Varadinense*, nr. 163, p. 212; *DIR.C.I (XI-XIII)*, nr. 67/163, p. 82.

¹⁷⁶ Georgius Fejér, *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis*, III/2, Budae, 1829, p. 211-213; *DIR.C.I (XI-XIII)*, nr. 198, p. 238-239.

¹⁷⁷ *Reg. Varadinense*, nr. 246, p. 246; *DIR.C.I (XI-XIII)*, nr. 67/246, p. 105.

¹⁷⁸ Spre exemplu: *Reg. Varadinense*, nr. 259, p. 249-250; *DIR.C.I (XI-XIII)*, nr. 67/259, p. 108 (anul 1220); nr. 67/292, p. 118 (anul 1221) sau nr. 325, p. 126 (anul 1222).

¹⁷⁹ *Reg. Varadinense*, nr. 324, p. 276; *DIR.C.I (XI-XIII)*, nr. 67/324, p. 126 (anul 1222).

¹⁸⁰ *Reg. Varadinense*, nr. 316, p. 272-273; *DIR.C.I (XI-XIII)*, nr. 67/316, p. 124.

¹⁸¹ Georgius Fejér, *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis*, III/1, Budae, 1829, p. 393-396; *DIR.C.I (XI-XIII)*, p. 202, nr. 148.

¹⁸² Georgius Fejér, *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis*, V/3, Budae, 1830, p. 87-89; *DIR.C.II (XIII)*, nr. 263, p. 234.

¹⁸³ *DIR.C.I (XI-XIII)*, nr. 474, p. 423-424 și nota 5, p. 423.

Ugocei, deoarece se pare că abia la 1300 Viskul este inclus între hotarele Maramureșului.¹⁸⁴

Credem că exista deja o oarecare organizare instituțională în Maramureș mai ales după ce la 10 august 1299, același rege Andrei III, confirma printr-un înscris oficial apartenența diecezei de Maramureș la Episcopia Transilvaniei.¹⁸⁵ Acest act este o urmare a conflictului dintre episcopia de Agria și cea a Transilvaniei pentru jurisdicția ecleziastică asupra Maramureșului. Într-un document anterior, din 19 februarie 1299, regele Andrei III stabilea că Maramureșul intră sub jurisdicția episcopiei Transilvaniei.¹⁸⁶ În același înscris se vorbește și despre câteva sate maramureșene, fără menționarea numelor, în care episcopul de Agria a sfințit locuri de cimitire. Conflictul și cercetarea problemei continuând, tranșarea sa în favoarea episcopului Transilvaniei s-a realizat prin amintitul document de la 10 august. La 6 ianuarie 1300, Andrei, episcop de Agria, cerea din nou regelui dreptul la dijmă și jurisdicție spirituală în Maramureș.¹⁸⁷ Din același act reiese și faptul că episcopul de Agria a și început să adune dijelele din Maramureș, fără să aibă acest drept, iar împotriva respectivelor nedreptăți Nicolae, arhidiacon de Solnoc și împuternicit al lui Petru, episcopului Transilvaniei, face apel la judecata papală.

O știre clară despre oaspeții așezați de regalitatea maghiară în Maramureș este transmisă de un document emis în anul 1300, în care se vorbește despre un schimb de proprietăți: regele Andrei III dădea moșiile Rakasz, Fekete-Ardo și Nyirtelek din comitatul Ugocea în schimbul cetății și satului Visk ale magistrilor Mykov și Chepan; regele avea nevoie de Visk pentru ajutorarea oaspeților și celorlalți locuitori ai Maramureșului.¹⁸⁸ Probabil că acesta este momentul în care Viskul trece sub jurisdicția autorităților din Maramureș.

După numai patru ani, la 4 octombrie 1303, este menționat și primul comite de Maramureș.¹⁸⁹ Pe lângă importanța nominalizării primului comite, atrage atenția faptul că, Nicolae, fiul lui Mauricius, este atât comite de

---

¹⁸⁴ Ioan Mihályi de Apșa, *Diplome maramureșene din secolele XIV și XV*, Ediția a IV-a, Ediție coordonată și completată de Vasile Iuga de Săliște, Editura Societății Culturale Pro Maramureș „Dragoș Vodă”, Cluj-Napoca, 2009, nr. 2, p. 4-5 (Infra: *Mihályi*); *DIR.C.II (XIII)*, nr. 520, p. 476; Alexandru Filipașcu, *Istoria Maramureșului*, Editura Gutinul, Baia Mare, 1997, p. 75 (Infra: *Filipașcu* 1997).

¹⁸⁵ G.D. Teutsch, Fr. Firnhaber, *Urkundenbuch zur Geschichte Siebenbürgens*, I, Wien, 1857, nr. CCXV, p. 208-209 (Infra: *Teutsch, Firnhaber*); Eudoxiu de Hurmuzaki, Nicolae Densușianu, *Documente privitoare la Istoria Românilor*, Vol. I/1 (1199-1345), București, 1887, nr. CCCCXXXIV, p. 541 (Infra: *Hurmuzaki-Densușianu*, I/1); *DIR.C.II (XIII)*, nr. 510, p. 467.

¹⁸⁶ *Teutsch, Firnhaber*, nr. CCXIII, p. 207-208; *Hurmuzaki-Densușianu*, I/1, nr. CCCCXXXIII, p. 540-541; *DIR.C.II (XIII)*, nr. 503, p. 461.

¹⁸⁷ *Mihályi*, nr. 1, p. 1-3; *Hurmuzaki-Densușianu*, I/1, nr. CCCCXLI, p. 551-553; *DIR.C.II (XIII)*, nr. 521, p. 476-478.

¹⁸⁸ *Mihályi*, nr. 2, p. 4-6; *DIR.C.II (XIII)*, nr. 520, p. 476.

¹⁸⁹ Georgius Fejér, *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis*, VIII/1, Budae, 1832, p. 147-148; *Documente privind istoria României*, C. Transilvania, Veacul XIV, vol. I (1301-1320), Editura Academiei Române, București, 1953, nr. 39, p. 32 (Infra: *DIR.C.I (XIV)*)

Maramureș (*Maramarusio*), cât și de Ugocea. Din actele anterioare referitoare la acest teritoriu se poate observa permanenta legătură dintre Ugocea, un comitat cu o mai veche organizare, și Maramureș. Tot Nicolae fiul lui Mauricus este comite de Maramureș și în anul 1319 (9 februarie).¹⁹⁰

O altă știre legată cu probabilitate de Maramureș provine tot de la începutul veacului al XIV-lea. În cronica lui Ottokar de Styria este menționat pentru anii 1307-1308 un voievod a cărui țară a fost localizată în proximitatea geografică a Cnezatului Haliciului, considerându-se că ar putea să fie vorba despre un conducător local de undeva din Maramureș.¹⁹¹ Conform unei alte opinii, respectiva „țară a românilor” (*Walachenland*) s-a aflat în zona de nord-vest a Moldovei.¹⁹²

Începuturile orașului Sighet, după cum reiese și în urma descoperirilor arheologice, se regăsesc undeva la cumpăna secolelor XIII-XIV. O primă mențiune scrisă a localității se crede că ar putea să provină din anul 1308, când a fost redactată *Descrierea Europei orientale / Descriptio Europae Orientalis* de către așa-numitul Geograf Anonim / Anonymi Geographi.¹⁹³ La un moment dat acesta înșiră râurile din partea transilvană a Ungariei – „fluvii navigabile, pe care este dusă sarea în corăbii mari, în tot regatul, și în alte regate vecine” – printre acestea apărând și denumirea Soget. Cercetătorul maghiar Györffy György a considerat că Soget ar putea să fie Siget¹⁹⁴, deși din textul geografului medieval reiese destul de clar că este vorba de un râu, Soget fiind identificat de învățatul polonez Olgierd Górka cu Siretul.¹⁹⁵ În schimb, este mai verosimil faptul că printre provinciile și ducatele mari ale Ungariei enumerate de geograf se află și Maramureșul (*Malamors*).¹⁹⁶

Din nou, vreme de peste un deceniu, Maramureșul lipsește din atenția actelor oficiale. Abia în anul 1317, probabil, regele Carol Robert acordă un privilegiu lui Dragomir și fraților săi, fiii lui Dragoș din satul Giulești, pentru

---

¹⁹⁰ *DIR.C.I (XIV)*, nr. 342, p. 308-309.

¹⁹¹ Popa 1970, p. 195; Turdor Sălăgean, *Transilvania în a doua jumătate a secolului al XIII-lea. Afirmarea regimului congregațional*, Centrul de Studii Transilvane. Institutul Cultural Român, Cluj-Napoca, 2003, p. 296.

¹⁹² *Istoria Românilor*, Vol. III (*Genezele românești*), Coord. Ștefan Pascu, Răzvan Theodorescu, Editura Enciclopedică, București, 2001, p. 584.

¹⁹³ Anonymi Geographi, *Descriptio Europae Orientalis / Descrierea Europei Orientale*, în G. Popa-Liseanu, *Izvoarele Istoriei Românilor*, Vol. II, Editura Bucovina, București, 1934, p. 31, 58 (Infra: *Popa-Liseanu 1934*); textul din 1308 nu este cel original, ci o copie, considerată cea mai veche și completă, înafară de aceasta existând alte cinci copii, vezi la p. 13, nota 1.

¹⁹⁴ Györffy György, *Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza*, IV, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1998, p. 126, 128; Kacsó 2011, p. 505; Sebestyén Zsolt, *Máramaros megye helységneveinek etimológiai szótára*, Bessenyei Könyvkiadó, Nyiregyháza, 2012, p. 130 (<http://docplayer.hu/2365894-Sebestyen-zsolt-maramaros-megye-helysegneveinek-etimologiaiszotara.html> - 11.10.2016).

¹⁹⁵ *Popa-Liseanu 1934*, p. 58, nota 12.

¹⁹⁶ *Ibidem*, p. 29, 57.

moșiile Giulești și Nires.¹⁹⁷ Despre o altă donație a aceluiași rege – fără a se preciza anul, numai faptul că privilegiul a fost acordat de Carol Robert (1308-1342) – aflăm dintr-un act emis la 15 septembrie 1349, unde se vorbește despre Giula, fiul lui Dragoș, care se plânge regelui Ludovic (1342-1382) că a fost alungat de pe proprietățile sale Giulești și Nires de către Ștefan, fiul lui Iuga, și fratele său, aceștia alăturându-se necredinciosului Bogdan.¹⁹⁸ Astfel, cel mai vechi document păstrat ce face referire la românii maramureșeni rămâne actul din 22 septembrie 1326, prin care regele Carol Robert dăruiește pământul numit Zurduky (identificat fie cu satul Strâmtura, fie cu Bârsana, cea de-a doua variantă fiind mai plauzibilă) cnezului Stanislau, fiul lui Sten (Stan).¹⁹⁹

Apoi, în anul 1320 este amintit un anume *Georgius de Maramaros*, arhidiacon, acesta fiind martor în cazul unor împărțiri de moșii.²⁰⁰ În același an, la 25 mai, este pomenit și vicarul de Bereg, Maramureș și Ugocea.²⁰¹

Un alt moment din istoria Sighetului este anul 1326. Într-un act emis la 29 iunie 1341 a fost transcris privilegiul acordat la 14 mai 1326 bisericilor din Maramureș de către Bolezlaus, arhiepiscop de Strigoni (Ungaria), printre alții fiind amintit și păstorul bisericii din Zygeth.²⁰² În general aceasta este considerată data (14 mai 1326) primei atestări documentare a Sighetului. Deși în anul 1329 (aprilie 26) regele Carol Robert acordă drepturi orășenești – printre care și dreptul de a ține târg – celor patru comunități de oaspeți, Câmpulung, Hust, Teceu și Visk²⁰³, Sighetul va beneficia de aceleași privilegii abia din 1352²⁰⁴, în timpul domniei fiului și urmașului regelui Carol Robert, Ludovic I.

---

¹⁹⁷ Mihályi, p. 32, nota 5 – Ioan Mihályi afirmă că despre o donație din anul 1317 pentru amintitul Dragomir, fiul lui Dragoș, se face referire în lucrarea manuscrisă *Productio Nobilium Anni 1752* (p. 60) aflată în arhiva comitatului.

¹⁹⁸ Mihályi, nr. 13, p. 31-32; *Documente privind istoria României*, C. Transilvania, Veacul XIV, Vol. IV (1341-1350), Editura Academiei Române, București, 1955, nr. 732, p. 501; *Popa 1969*, p. 9 și notele 15-16.

¹⁹⁹ Mihályi, nr. 3, p. 7-9; *Hurmuzaki-Densușianu*, I/1, nr. CCCCLXXII, p. 596-597; *Documenta historiam Valachorum in Hungaria illustrantia, usque ad annum 1400 p. Christum*, Ediderunt: Antonius Fekete Nagy, Ladislaus Makkai, Études sur l'Europe Centre-Orientale, 29, Budapest, 1941, nr. 40, p. 66-68; *DIR.C.II (XIV)*, nr. 407, p. 197-198.

²⁰⁰ Georgius Fejér, *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis*, VIII/2, Buda, 1832, p. 261-264; *DIR.C.I (XIV)*, nr. 383, p. 334.

²⁰¹ Ferdinandus Knauz, *Monumenta ecclesiae Strigoniensis*, II (1273-1321), Strigonii, 1882, nr. 889, p. 777; *DIR.C.I (XIV)*, nr. 419, p. 354.

²⁰² Informații: dr. Livia Ardelean (Cluj-Napoca, Arhivele Naționale, Serviciul Județean Cluj); DF 247881; vezi și: Teofil Ivanciuc, *Sighetul Maramureșului. Patrimoniu și turism*, Editura Valea Verde, Sighetul Marmăției, 2012, p. 17.

²⁰³ DL-DF 247223; *Hurmuzaki-Densușianu*, I/1, nr. CCCCLXXXV, p. 611-612; Mihályi, nr. 4, p. 10-13; *DIR.C.I (XIV)*, nr. 537, p. 283-286.

²⁰⁴ Bélay Vilmos, *Máramaros megye társadalma és nemzetiségei. A megye betelepüléséről a XVIII század elejétől*, Budapest, 1943, p. 25 – autorul nu precizează de unde cunoaște această dată (1352); *Popa 1970*, p. 102; *Filipașcu 1997*, p. 45 (de asemenea fără precizarea sursei pentru anul 1352).

În anul 1332 arhidiacon este tot un Gheorghe, probabil aceeași persoană cu cea de la 1320. De data aceasta clericul este cuprins în lista martorilor unui act emis de capitulul din Agria.²⁰⁵ Arhidiaconatul de Maramureș este amintit din nou în 1334, în contextul strângerii dijmelor papale pe șase ani (1332-1337), fiind indicat un anume Benedict ca deținând demnitatea de paroh în Sighet, alături de parohii de Hust și Câmpulung (*Longo Prato*), Grigore, respectiv Ioan.²⁰⁶ În acest moment arhidiaconatul de Maramureș se afla din nou sub jurisdicția Agriei.²⁰⁷

Deja din deceniul trei al veacului al XIV-lea, dar mai ales din deceniul următor, când se declanșează și conflictul dintre Bogdan de Cuhea, pe de-o parte și Dragoș de Giulești și autoritățile regale, pe de altă parte, informațiile scrise privind Maramureșul se înmulțesc vizibil, astfel conturându-se tot mai clar istoria medievală a acestei țări.

Datele prezentate în acest material, arheologice și scrise, au rolul de a atrage atenția asupra faptului că Țara Maramureșului a avut o istorie bine conturată și înainte de veacul al XIV-lea – mai ales dacă ținem seama de faptul că „77 de sate apar documentar în condiții ce presupun existența lor anterioară veacului al XIV-lea”²⁰⁸ – chiar dacă informațiile ajunse până la noi sunt mai puține în comparație cu alte regiuni istorice.

---

²⁰⁵ Georgius Fejér, *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis*, VIII/3, Budae, 1832, p. 652; *DIR.C.III.(XIV)*, nr. 57, p. 254.

²⁰⁶ *DIR.C.III.(XIV)*, nr. 56, p. 248, 251, 252.

²⁰⁷ *DIR.C.III.(XIV)*, nr. 56, p. 248.

²⁰⁸ Popa 1970, p. 119.